Газета издается на балкарском языке с 1924 года.

Интернет-версия: zaman.smikbr.ru

ЗАМАН

2009 жыл 5-чи август, бараз кюн. № 150 (18251)

Багъасы3 сомду

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ ВРЕМЯ ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Саугъалау

Медиклеге-орденле эм майдалла

Баш кюн Кремльни сайты билдиргеннге кёре, Россейни Президенти Дмитрий Медведев былтыр грузин-осетин къаугъада къыйын болумлагъа тюшгенлеге берген болушлукълары ючюн Къабарты-Малкъардан 12 медикни орденле эм майдалла бла саугъалагъанды.

Грузин-осетин къаугъаны кезиюнде ёлёбиз деп къоркъмай эм бийик профессионализм кёргюзтгени ючюн «Сыйлылыкъны ордени» бла Медицина катастрофну Къабарты-Малкъар арасыны директору Алим Карданов саугъаланнганды.

«За заслуги перед Отечеством» 2-чи даражалы ордени майдалына ол араны врачы Бабаланы Вячеслав эм Нальчикни терк болушлукъ берген станциясыны фельдшери Хазрет Дзамихов тийишли болгъандыла. «За спасение погибавших» майдалла бла тогъузоулан саугъаланнгандыла. Тийишли документле КъМР-ни салукъ сакълау учреждениялары жиберилгендиле. Медицина катастрофну Къабарты-Малкъардагъы арасындан бизге билдиргенлерине кёре, врачлагъа саугъаларын 8-чи августда - грузин-осетин къаугъаны 1-жыллыгъына - Москвада берликдиле.

ГЕРИЙЛАНЫ Асият.

Коррупциягъа къажау ыз

Сабий пособияланы къайтаргъандыла

Къабарты-Малкъарда жашагъан бир тиширыу, КъМР-ни Президентини «Коррупциягъа къажау ызына» сёлешип, Чёрная Речка элни почта бёлюмю сабийге болушлукъ ачханы бермей тургъанларыны юсюнден тарыкъгъанды.

Ич ишлени Урван райондагъы бёлюмю ол тарыгъыуну тинтген кезиуде Чёрная Речка элни связь бёлюмюню почтальону гражданка К. 2009 жылны январь айындан башлап мартха дери ол элде жашагъан тиширыугъа пособияланы, битеу алып айтханда 228 сомну, бермей тургъанды. Ол тиширыу бу бузукълукъну ачханы иесине заманында бералмагъанма, ведомстволада отчёт этерге уа къол салып тургъанма, аланы заманында связь бёлюмге берир ючюн, деп ангылатыргъа кюрешгенди.

Шёндю почтачы айтылгъан ачханы иесине бергенди. Бу шартха кёре тинтиулени юслеринден материалла жыйышдырылгъандыла эм Россей Федерацияны Уголовный кодексини 1-чи кесегинде айтылгъанына кёре «хыйлачылыкъ, башхача айтханда, алдау неда сугъанакълыкъ этиу бла бireуню ырысхысын урлау неда алыу» деген 159-чу статья бла жууапха тартыу бардырылыргъа боллукъды.

КъМР-ни Президентини «Коррупциягъа къажау ызы» кече, кюн да тохтамай ишлегенин эсигизге салайыкъ. Нальчикде 8(8662) 47-17-79, 47-32-56 телефонла бла сёлешип, улутха бергенни неда алгъанны, къулукъланын хайыранныгъ, уголовный законодательствогъа бузукълукъ этген адамланы юслеринден билдирирге боллукъсуз. Ол шартла тийишли министерстволаргъа бла ведомстволаргъа тинтилирге эмда мадарла этилирге деп жиберилледиле. Билдириуле автурланы юслеринден шартла жашырынлыкъда къаладыла.

КъМР-ни Президентини эм Правительствосуну пресс-службасы.

Правительство

ГЛОНАСС-ны жютю кёзю

Къабарты-Малкъарда ГЛОНАСС навигация системаны бирикдирилген диспетчер службасы къуралгъанлыкъды. Ол пассажирлени кёплюклерине - азлыкъларына мониторинг жаны бла контроль этеригди эм жамауат транспортну къалай жюрюгенине къарарыкъды.

Правительствону кезиулю кенгешинде 2009-2012 жыллада Къабарты-Малкъарда электрокюч бла жюрюген жамауат шахар транспортну эм пассажир автотранспортну айныуларыны концепциясы къабыл этилгенди. Транспортну, связьны эм жол мюлкню министри Ануарби Суншевни айтханына кёре, жамауат транспортну эм коммунальный жумушланы жалчытырыкъ техниканы жангыртыргъа 183 миллион сом берилгенди. Ол ишге федеральный бюджетден да 128 миллион сом, республиканы бюджетинден да 55 миллион сом чакълы берилгенди.

Концепцияны жашауда бардырыуну чеклеринде республика 50 пассажир автобус аллыкъды. Аладан экиси къыяулу пассажирлени ташыргъа деп жарашдырылгъандыла, 5-си уа троллейбусладыла. Андан сора да, Россей Федерацияны регионларын айныгыуну министерствосу бла келишим этилип, 47 энчи сантехника машина сатылып алынырыкъды. Ала Нальчикни коммунальный мюлклерине берилликдиле. Андан сора да, «Нива» эм «УАЗ» женгил автомашиналадан 110-су сатылып алынырыкъды. Ала эл жерледеги врач амбулаториялагъа берилликдиле. Дагъыда КъМР-де МВД-ны кереклерин жалчытыргъа деп 28 автомашина бёлюнюрюкдю.

Транспорт сфералада бек уллу проблемаладан бири - машинала маршрутлада жюрюгенлеринде жорукъну сакъламагъанларыды, дегенди министр. Ол пассажирлени жумушларын этиуде качествону осалландырады эм къорхъуулу болады, дегенди властны келечиси.

Бу вопросну тамамлар ючюн, пассажирлени ташыгъуа глобальный халда башчылыкъ этерик, россейде жарашдырылгъан ГЛОНАСС система хайырланыллыкъды. Ол система автобуслада эм диспетчер пунктлада орнатыллыкъды. Ала битеу сетьни бирикдирликдиле.

Бу система жууукъ заманда маршрутлада машиналаны жюрюгенлерине, терк неда акъырын баргъанларына къарарыкъды. Келе тургъан заманда уа пассажирлени кёплюклерин, азлыкъларын да билдирликди. Транспорт комплексде мониторингни бардырыу транспорт предприятияланы ишлерини файдалылыкълары ёсдюрлюкдю, жолда жюрюню къорхъуусузлугун жалчытырыкъды эм отлукъну, сюртюучю материалланы, машиналаны керексиз айланыуларын азайтырыкъды.

КъМР-ни Президентини эм Правительствосуну пресс-службасы.

ЖУУАПЛЫ КЕЗИУ

Тириле тирлик жыядыла

Къабарты-Малкъарны агропромышленность комплексинде урунгланларыны ишлеринде шёндю бек жууаплы кезиуюю – жер-жерледе кюзлюкленген эм эртте жетиучю жазлыкъ битимлени тирликлерин жыйыу къыстау барады. Ол ишге хар бир жаны бла тынгылы хазырланып тюбер, аслам къыйын салып эм ырысхы къоратып ёсдюрюлген тирликни терк эм къоранчсыз алып бошар ючюн, заманында тийишли мадарла этилгендиле: болгъан техникаными къараллыкъ жерлерине къаралгъанды, отлукъну эм сюртюучю жауланы запаслары алгъадан мажарыслгъандыла, районланы хар бириндe жууаплы кампания къалай баргъаныны контроллукъ этерча штабла къуралгъандыла. Алайсыз да жарарыкъ тюйюл эди-республика юсюбюздеги жылда жаланда мирзеуден окъуна 680 минг тонна жыяргъа деп, кесини аллына аллай борч салгъанды.

Белгиленген чеклеге жетер ючюн, нартюхню айтмай, мирзеулюк битимле республикада 124 минг гектарда ёсдюрюлгендиле. Бюгюнлюкде, жауун жауул чырмамаса, ол сабанлада мотор тауушла тангны жарыгъындан башлап ингир къарангыгъа дери селеймейдиле. Башха техниканы айтмай, жаланда комбайнладан окъуна 430-су ишлейдиле. Аладан сора да, тёреде болуучусуча, къоншу регионладан келип болушхан комбайчыла да иги кесекдиле.

Жер-жерледен КъМР-ни Эл мюлк эм аш-азыкъ министерствосуна келген билдириулеге кёре, озгъан айны ахырларына арпа эм будай 90 минг гектардан артыкъ жерде орулгъанды. Ол сабанладан 250 минг тонна мирзеу уululгъанды эм ындырлагъа тюшгенди.

Анда «Къабмалкъаргролизингни» мурдорунда къуралгъан машинно-технология станцияны юлюсю уллу болгъанын энчи белгилеп айтыргъа тийишлиди. Аны шёндюгю заманны излемлерине кёре ишленген кючлю 15 комбайндан къуралгъан отряды эндилеге дери Прохладна районда 4000, Бахсан эм Чегем районлада 7300 гектарда оргъанды кюзлюклени. Бюгюнлюкде да отрядда ишлегенле болушлукъ керек жерге терк жетедиле эм, жигер урунуну юлгюсюн кёргюзтюп, кюн сайын орта эсеп бла 300 гектарны орадыла.

Саулай алып айтханда, къылкъыйланы тирликлиликлери аман тюйюлдю-республиканы ёлчемде хар гектардан орта эсеп бла 31 центнер мирзеу алынады. Ол жаны бла алда Терк районну жерчиликде урунгланлары барадыла. Аланы кюзлюк сабанларыны хар гектарындан 40 центнер мирзеу уululады. Бир-бир участкалада уа ол кёрюмдю 50 центнерге дери жетеди. Чегемли сабанчыла да быйыл аман ишлемейдиле-орта эсеп бла хар гектардан 39 центнер мирзеу аладыла. Зольск эм Бахсан районлары жерчиликде урунгланларыны сабанлары быйыл ахшы тирлик бередиле.

Жер-жерледен жыйышдырылгъан шартлагъа кёре, биринчи августа дери республикада битеу да 250 минг тоннагъа жууукъ мирзеу жыйылгъанды. Кылкъылыла алыкъа иги кесек жерде орулмагъанларын эм, хар гектарны тирликлилигин эсге алсакъ, мирзеу чыгъарыу жаны бла Къабарты-Малкъар быйылгъа белгилеген чегине жетеригди деп таукел айтырчады.

Элли товар чыгъарыучула къылкъылыланы оруу бла бирге бюгюнлюкде тирлиги жыйылып бошалгъан жерлени мулдах сюрюуню да къыстау бардырадыла.

ЖАШАРБЕКЛАНЫ М.

Коллегия

Архитектура излемлени ажымсыз толтурургъа

Биринчи жарымжыллыкъ къалай бошалгъаны КъМР-ни Къурулуш эм архитектура министерствосуну коллегиясыны жыйылыуунда сюзюлгенди. Министр Михаил Афашагов этген докладда къурулуш ишле эм къурулуш материалла чыгъарыу жаны бла кёрюмдюле алашагъа не себепден кетгенлери ачыкъ айтылгъанды.

Битеу алгъанда, ведомстволу организациялада тамамланылгъан къурулушмонтаж ишлени ёлчеми бир миллиард 947 миллион сом чакъылы болгъанды. Хайырланыргъа 79 минг квадрат метр жашау журт берилгенди да, ол мекямланы кёбюсюн энчи иелиле ишлегендиле.

Докладда да, аны ызындан сёлешиуледе да къурулушда артха къалыуну сылтаулары ачыкъланнгандыла, болумну игилендириую борчлары белгиленнгендиле. Баш мадарладан бири капитал салымланы кёбейте барыу болгъаны айтылгъанды. Къурулуш организацияланы ырыскъы-техника къолайларын кючлемей, ишни къураную сынаугъан алчы амалларын хайырланмай хал игиге айланмазлыгъы чертилгенди.

Коллегияны бу жолгъу жыйылыуунда архитектура жаны бла болумгъа аслам эс бурулгъанды. Жарсыугъа, эндиге дери, бютюнда элледе, къурулуш ишлени кёбюсюн ким къалай сюйсе, алай бардырыл тургъандыла. Не жашырыу, шёндю да ол оюмсузлукъ къалмагъанды. Эллени, посёлкаланы келир заманда айныуларыны планлары тохташдырылмагъандыла. Бар эселе да, къурулушну башлай туруп, ала эсге алынмайдыла. Аллай низамсызлыкъны хатасы артда къыйын болумгъа тюшюрюучюсю белгилиди. Архитектура излемле толтурулмасала, инженер инфраструктураланы тийишлисича къурар онг болмай окъуна къалыучуду.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Элбрус райондан кыыса билдириуле

Страхователлеге - саугъала

Россейни Пенсия фондуну Управлениясыны Элбрус районда бёлюмю «2008 жылны бек иги страхователи» деген конкурсну итогларын чыгъаргъанды. Анда хорлагъанлагъа была саналгъандыла: чекленген жууаплылыгъы болгъан «Росписчать» общество, «Мир» окъуу-юйрениу база, «Тири солууну арасы» федеральный кыырал учреждениясыны филиалы, аладан сора да, предпринимательле-иш бериучюле Маргарита Жартулова, Жаболаны Эддар, Жолайланы Ануар.

Кёп болмай аланы къуучлы халда саугъалагъандыла. Алагъа «Уллу социальный жууаплылыкъ, борчлу халда пенсиягъа страхование этдирген адамланы эркинликлерин жашауда бардырыугъа кеслерини ыразылыкълары бла тири къатышханлары ючюн» деген дипломла берилгендиле. Саугъаланнганланы Элбрус районну администрациясны башчысыны заместители Жаппуланы Руслан, Россейни Пенсия фондуну Управлениясыны район бёлюмюню таматасы Афашокъаланы Фатима, Пенсиячыланы союзуну председатели Тёппеланы Шаухал алгъышлагъандыла.

Пенсиячылагъа болушлукъгъа

Элбрус районну халкъын социальный жалчытыуну комплекс арасында кюндюз кечинненгени бёлюмюнде солургъа сюйгенлени кезиулю къауууму келгенди. Бу жол пенсиячыланы союзуну председатели Тёппеланы Шаухалны башламчылыгъы бла бу огъурлу иш алагъа болушур муратда бек аз ахча алгъан пенсиячылагъа деп къуралгъанды.

Бёлюмде хакъсыз жыйыр мадан артыкъ адам солугъанды. Ол ыйыкъны ичинде алагъа аш-азыкъ бла иги къарагъандыла. Саулукълары осаллагъа процедурала этдирилгендиле, алагъа деп сейирлик культура программа да жарашдырылгъанды. Хар зат да анга кёре бардырылгъанды. Солугъанла уа Минги тауну тийресине, башха жерлеге да баргъандыла. Кёпле бу тийреде эрттеден бери болмагъанларын эсге алсакъ, табигъатны мындача тамашалыгъына къарагъа баргъанларын биютонда бек жаратхандыла.

ТЕМИРЛАНЫ Анатолий.

Магъаналы тема

Вузла абитуриентлени сыйындыралмай къалгъандыла

Москва, Санкт-Петербург, Красноярск, Новосибирск, Екатеринбург... Хар жерде да иш бирчады: бек сыйлы усталыкълагъа окъуу жерлени льготачыла, инвалидле эм целевикле иелегендиле. Бир кыырал экзамен бла окъургъа кириую быйылгы халы къаллай болгъаныны юсюнден «Комсомолкагъа» энчи хапарны билиу бериую эм илмуну министри Андрей Фурсенко айтханды.

- Андрей Александрович, Бир кыырал экзаменден сиз кесигизге къаллай дерсле алгъансыз?

- Биз баш муратыбызгъа жетгенбиз - Росейде билим бериуде болум къаллай болгъанын кёргенбиз. Ол бизни кыуудангымагъанды: биогюнлюкде билим бериу бек алаша даражадады.

Аны юсюне да бизни сферабыз улутхачылыкъны чыгъаргъан осал кесекледен бирлериди. Бизде ЕГЭ битеу предметледен итогланы юслеринден толу информация бергенди. Регионлада тюрлю-тюрлю предметледен школ олимпиадала къалай ётдюрюлгенлерин да билебиз. Аланы юслерине биз ол не да бу регионда кёп тюрлю справкала берилгенлерини юслеринден информацияны да къошабыз. Энтта да бир кере къайтарама: биз энди болум, кертиси бла да, къаллай болгъанын билебиз, аны къалай тюзетирге керек болгъанын ангылагъанбыз.

Ахыры 3-чю бетдеди.

Билим бериу эм илму министри Андрей Фурсенко: «Мен билеме - жалгъан ишле бла кюрешгенлени къалай бла жуупха тартыргъа».

Республикада жашагъанлагъа, жамауат организациялагъа бла къымылдаулагъа, политика партияланы регион бёлюмлерине

ОБРАЩЕНИЕ

Жамауатны **6-чы августа 17.00 сагъатда Нальчик шахарны Абхазия майданында** «Къабарты-Малкъарда мамырлыкъ эм келишиулюк ючюн» деген ат бла дарыйлыкъ битеу республиканы митингге къатышырыгъа чакъырабыз.

Къабарты-Малкъарны республикалы урушну, урунууну ветераннларыны (пенсиячыланы), Сауутланларны Кючлени эм право сакълаучу органларыны советери. Къабарты-Малкъарда Россейни Жаш тёлю регионал бёлюмю.

Къыралда - дунияда

Дарманланы багъаларын - къаты контрольгъа

РФ-ни Президенти Дмитрий Медведев экономиканы эм социальный айныгыуну министри Татьяна Голикова бла ишчи халда тюбешгенди. Анда сёз дарманланы багъалары тыйгъычсыз ёсюп баргъанлары, ишсизлени, алагъа ишчи жерле къурауну юслеринден баргъанды.

Министр дарманланы багъаларыны юслеринден программалы план жарашдырыла тургъанынны юсюнден айтханды. Амур, Хабаровск крайлада бла Мурманск, Архангельск эм Калининград областлада болмаса, башха регионлада ишчи жерлени къурау тийишлисича бардырылады, ишсизлени саны да азайгъанды, дегенди.

«Былайда айтылгъан крайланы бла областьланы губернаторлары бизни сёзюбюзню программалы буйрукъну ачча ишлерге керекдиле», - дегенди къырал башчы.

НАТО восток жанына кенгерир муратлыды

Бу аскёр альянсны башчысына озгъан кюнледе айырылгъан Андерс Фок Расмуссен Россей бла ишлер, аны бла даулашланы кюяр муратлыды. Алай эсе да, бу аскёр блокну зонасын восток жанына иги да кенгертирге айтады. Къайсы къыралны, къайсы жерлени эселеринден кенгертиригин а билдирмегенди.

Медицина пунктла кёбейгендиле

Къытайны бла Россейни чеклеринде медицина пунктла кёбейгендиле. Аны сыртауу - Къытайда ёпке аурулары жангы тюрлюсю кенг жайыла баргъаныды.

Пунктла Россей жаныда орнашдырылгъандыла эм Къытайдан Россей жанына ётгенлени бирин хъоймай тинтедиле. Аурулгъан табылса, алагъа медицина болушлукъ этиледи

2000 объект салынырыкъды

Дмитрий Медведев спорту, туризмни эм жаш тёлю политиканы министри Виталий Мутко бла тюбешгенинде, сёз россейли спортчуланы ахыр жыллада халкъла аралы оюнлада, эришиуледе болдургъан жетишиллерини, келир жыллагъа планланы, тренер къауумну кючлеуню юслеринден баргъанды. 2000 спорт объект-спорт арала, майданла, дворецле, залла, кёлле - ишлениклерин энчи халда чертгендиле.

- 2010-2011 жылла къытлыкъны бек къыйын жыллары боллукъдула. Алай эсе да, спортну айныгыугъа уллу эс буруллукъуду,- дегенди къырал башчы.

Боран ургъанды

Украинаны Львов шахарын жауун къатыш къаты боран ургъанды. Ол бир-бир юйлени башларын алып атханды, машиналаны тёнгеретгенди, тереклени тамырлары бла чыгъаргъанды, бир бёлек адам, жаралы болуп, больницалагъа тюшгенди.

Ол боранны бир бутагъы Польшагъа да жеттенди. Анда жауун къатыш буз ургъанды. Бузланы асламысы тауукъ жумуртхала тенгли болгъандыла.

Тизмеле ачыкъланнгандыла

Къыралны вузлары окъуугъа алынныган абитуриентлени тизмелерин ачыкъ этгендиле. Энди ол тизмеледе болгъанла (документле, вузлага окъуугъа алыуну жорукъларына кёре, эки-юч эм андан да кёп вузгъа жиберилгъе боллукъ эдиле) сайлагъан вузларына (аланы тизмелеринде эселе) 7 кюню ичинде документлерини оригиналларын ары тапдырыргъа керекдиле.

Оюмсузлукъ

Ульяновскеде эл мюлк артельни коллективи жерлеринде будай сепгенди. Ол ёсе тургъунчу, жер-жерли самоуправлениясы тийишли органлары ол жерни (будай сабан да аны ичинде) предпринимательге арендагъа бергендиле.

Аны бла байламлы къаты даулашла барадыла эллилени бла предпринимательни араларында: жер да, будай да бизникиледиле деп эллиле, документле бла жер меникиди, анда ёсген будай да меникиди деп арендатор. Ма алай болады оюмсузлукъны ахыры, дейдиле ауарагъа къалгъан юристле да.

Басмагъа **ХУЧИНАЛАНЫ Ануар** хазырлагъанды.

Архитектура излемлени ажымсыз толтурургъа

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Анданды республиканы муниципальный районларны территориялы планларын жарашдырыргъа правительстводу даражада эс бурулгъаны. Докладчы билдиргеннге кёре, аллай схемаланы хазырлау Элбрус, Черек, Урван, Терк, Прохладна эм Май районлада бошалгъанды. Ол магъаналы иш ахырына жетдирилирини къайгысы кёрюледи.

Къурулушланы ёлчемлерин ёсдюрюуде, терк бардырыда болушурукъ дагъыда бир амал барды – ипотеканы кенг хайырланлу. Отчёт кезиуде 36,5 миллион сом багъасы 33 ипотека кредит берилгенди. «КБР-ипотека» корпорация Нальчикни микрорайонларында кёп фатарлы юйледен ючюсюню къурулушун башларгъанды. Аллай ахча Кулиев орамда ишлене тургъан 12-этажлы жашау юйню къурулушун ахырына жетдиригге да бёлюнгенди.

Тюрлю-тюрлю къурулуш материалла чыгъаргъан предприятияла шёндюледе 330 боладыла да, битеу алгъанда, алада продукция чыгъарыу бек осалгъа кетгенди. Кесибизде да, къыралны башха регионларында да ол болуччусундан аз изленнгенини хатасындан.

Коллегияны жыйылыуунда ол министерствону башчысыны орунбасары Ирина Кауфова, «Дирекция единого заказчика» предприятияны директору Александр Водопьянов, Къабарты-Малкъар ипотека корпорацияны таматасы Максим Рудь, КъМР-ни къурулушчуларыны биригиуюню генеральный директору Аслан Ашхотов сёлешгенديле, къурулуш бёлюмде халны игилендириуге бурулгъан предложенияла бергенديле.

КЪАЙГЪЫРМАЗЛАНЫ Борис.

«Прохладна» ремонт-механика заводда алыкъын эл мюлк техниканы боярча камерала жокъну орнундадыла. Кертиди, предприятияны оноучулары айтханга кёре, аланы монтажлары жуукъ заманда башланнгандыла.

Бюгюнлюкде уа чыгъарылгъан продукцияны Сергей Соболь бойыды. Ол авторемонт цехде ишлегенлени арасында алчыды, хар кесине буюрулгъан жумушну качестволу этерге кюрешеди.

Суратны МАМАЙЛАНЫ Алий алгъаны.

Промышленность

Кеси ючюбюзге ышанабыз

Кёп болмай биз «Бахсанны «Автозапчасть» заводу» ачыкъ акционер обществону генеральный директору Владимир Москаленкогъа тюбет, дуния финанс кризис предприятиягъа къаллай ауурлукъ салгъанына юсюнден айтыр тилегенбиз.

- Бизни заводну баш иши - жюк ташыуучу эм женгил машиналагъа отлукъ юкйенден сора чыгъыучу газланы системасыны тюрлю-тюрлю затларын, глушительлени, резонаторланы эм башха деталланы чыгъарыуду, - дегенди ол. – Битеу алып айтханда уа, аллай продукцияны 160 тюрлюсюн этебиз. Бизни предприятиябызны бир жылны ичинде аллай изделияладан 1,5 миллионун чыгъарыргъа кючю барды.

2008 жылда 462 миллион сом багъасы продукция чыгъаргъанбыз. Ол ишни жангыча къарауну (перестройканы) кезиуюнден сора уллу кёрюмдюбюздю, иш хакъны орталыкъ ёлчеми да он минг сомгъа жетгенин айтыргъа керекди.

Ол эм башха кёрюмдюлерибиз андан да иги боллукъ эдиле, Россейни автомобиль промышленностуну башха предприятияларынча, битеудуния кризис бизни да ырбыннгы тыймаса. Нек дегенде ата журтлу автопром автомобильле чыгъарыуну эм аланы саты-ыу иги да азайтханды. Алай бла бизни продукциябызгъа сурам 60 процентге азайгъанды.

Россей Федерацияны бла Къабарты-Малкъарны правительстволары, «Промышленниклени бла предпринимательлени союзу» деген иш бериучюлени республиканы территориялы биригиую, терк окъуна кризисге къажау программала жарашдырыпъ, кхыйын болумдан чыгъыуну жолларын эм амалларын белгилегенديле.Ол мадарланы хайырлырындан КъМР-ден башха беш предприятияны саныда бизни завод да къыралны жанындан болушлукъ этиллик программагъа тюшгенди. Башхача айтханда, къырал алыннган кредитлени процент ставкаларыны бир кесегин тёлерге кредит бёлюную гарантиясын береди.

КъМР-ни Правительствосуну къармашыулугъу бла биз РФ-ни субъектлерини социально-экономика айныуларына дуния финанс кризис салгъан аурлукъну женгиллетиу жаны бла вопросланы юсленринден РФ-ни Региональный айнытыу министерствосуну ишчи къауумуну къарауундан ётгенбиз. Быйыл онунчу июльда «Терекалмаз» ачыкъ акционер общество бла бирге ол ишчи къауумну жыйылыуунда болгъанбыз.

Анда айтылгъаныча кёре, кредитлени процент ставкаларыны бир кесегин тёлерге кыраллы гарантиясы бла кредит ресурсла бек алгъа ахшы финанс болумлары болгъан, файдалы ишлеген, ышаннгылы аманат (залог) базалары болгъан, ёнкючлери болмагъан организациялагъа берилликдиле. Бара-бара ол болумгъа тюрлениуле да кийирилик болурла.

Кризисге къажау мадарланы комплексинде тюрлю-тюрлю фискальный органланы, контроль этиучю организацияланы жанындан тинтиулени азайтыуну, сырьёгъа эм материаллагъа багъаланы, электрокючге тарифлени ёсюулерине чек салыуну да уллу магъаналары барды. Битеу ол эм башха чырмаула чыгъарылгъан продукцияны кеси багъасын кётюртдериле, предприятияны финанс болумун осаландырадыла.

Бу башында айтхан затларым бизге жаланда тышындан болушлукъну сакълап турабыз демеклик тюйюлдю. Биз бек алгъа кеси кючюбюзге, специалистлерибизге, кесибизни кризисге къажау программабызгъа ышанабыз.

ТОКУМАЛАНЫ Хусейн.

Документле

Тырнауз шахарда кёп халкъланы келечилери жашагъанларын эсге алып, Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну бу магъаналы бегими тюрлю-тюрлю миллетлени сейирлери бла байламлы болгъаны ючюн редакция документни орус тилде басмалауну тюзге санайды, дурус кёреди.

ПОСТАНОВЛЕНИЕ ПРАВИТЕЛЬСТВА КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ КЪЭБЭРДЭЙ-БАЛЪКЪЭР РЕСПУБЛИКЭМ И ПРАВИТЕЛЬСТВЭМ И УНАФЭ КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ БЕГИМИ

3 августа 2009г. № 219-ПП

О дополнительном списке граждан, лишившихся жилья в результате чрезвычайной ситуации - схода селевых потоков в г. Тырныаузе в период с 18 по 25 июля 2000 года, сформированном по решениям суда, и внесении изменений в основной список граждан, лишившихся жилья в результате чрезвычайной ситуации - схода селевых потоков в г. Тырныаузе в период с 18 по 25 июля 2000 года

Правительство Кабардино-Балкарской Республики **постановляет:**

1. Утвердить прилагаемый дополнительный список граждан, лишившихся жилья в результате чрезвычайной ситуации - схода селевых потоков в г. Тырныаузе в период с 18 по 25 июля 2000 года, сформированный по решениям суда.

2. Внести в список граждан, лишившихся жилья в результате чрезвычайной ситуации - схода селевых потоков в г. Тырныаузе в период с 18 по 25 июля 2000 года, утвержденный постановлением Правительства Кабардино-Балкарской Республики от 2 сентября 2000 года № 418 «Об утверждении списка граждан, лишившихся жилья в результате чрезвычайной ситуации - схода селевых потоков в г. Тырныаузе в период с 18 по 25 июля 2000 года», изменения согласно приложению.

3. Признать утратившими силу:

постановление Правительства Кабардино-Балкарской Республики от 29 марта 2003 года № 88-ПП «Об утверждении дополнительного списка граждан, лишившихся жилья в результате чрезвычайной ситуации - схода селевых потоков в г. Тырныаузе с 18 по 25 июля 2000 г., с учётом внесённых изменений по решениям суда»;

приложение 1 к постановлению Правительства Кабардино-Балкарской Республики от 29 марта 2003 года № 89-1111 «О внесении изменений и уточнений к основному списку граждан, лишившихся жилья в результате чрезвычайной ситуации - схода селевых потоков в г. Тырныаузе с 18 по 25 июля 2000 года»;

постановлением Правительства Кабардино-Балкарской Республики от 17 сентября 2004 года № 278-ПП;

постановление Правительства Кабардино-Балкарской Республики от 14 октября 2005 года № 339-ПП «Об утверждении дополнительного списка граждан, лишившихся жилья в результате чрезвычайной ситуации -схода селевых потоков в г. Тырныаузе в период с 18 по 25 июля 2000 г., с учётом внесённых изменений по решениям суда, не попавших в список граждан, утверждённых постановлением Правительства Кабардино-Балкарской Республики от 2 сентября 2000 года № 418»;

позиции №№ 107, 387, 388, 594 списка граждан, лишившихся жилья в результате чрезвычайной ситуации - схода селевых потоков в г. Тырныаузе с 18 по 25 июля 2000 года, с учётом внесённых изменений, утверждённого постановлением Правительства Кабардино-Балкарской Республики от 14 октября 2005 года № 340-ПП;

позицию № 542 списка граждан, лишившихся жилья в результате чрезвычайной ситуации - схода селевых потоков в г. Тырныаузе с 18 по 25 июля 2000 года, с учётом внесённых изменений, утверждённого постановлением Правительства Кабардино-Балкарской Республики от 4 июня 2007 года № 138-ПП;

постановление Правительства Кабардино-Балкарской Республики от 26 марта 2009 года № 69-ПП «О внесении изменений в список граждан, лишившихся жилья в результате чрезвычайной ситуации - схода селевого потока в городе Тырныаузе с 18 по 25 июля 2000 года».

4. Рекомендовать Главному управлению Министерства Российской Федерации по делам гражданской обороны, чрезвычайным ситуациям и ликвидации последствий стихийных бедствий по Кабардино-Балкарской Республике (С.И.Шагин) в установленном порядке представить в Министерство Российской Федерации по делам гражданской обороны, чрезвычайным ситуациям и ликвидации последствий стихийных бедствий списки граждан на получение государственных жилищных сертификатов согласно пунктам 1-2 данного постановления.

Председатель Правительства Кабардино-Балкарской Республики А.ЯРИН.

УТВЕРЖДЕН
постановлением Правительства Кабардино-Балкарской Республики
от «3» августа 2009 г. № 2194111

ДОПОЛНИТЕЛЬНЫЙ СПИСОК

граждан, лишившихся жилья в результате чрезвычайной ситуации -схода селевых потоков в г.Тырныаузе с 18 по 25 июля 2000 года, сформированный по решениям суда

№№ пп	Фамилия, имя, отчество	Родственные отношения	Год рождения	Адрес прежнего проживания	Серия и номер паспорта	Кем и когда выдан	Предоставляемая площадь жилья м²	Примечание
1	Жантуев Тахир Хашимович Жанатаева Люба Османовна Жантуева Жаннет Тахировна	владелец жилья жена дочь	1959 1961 2000	г.Тырныауз, ул.Мусукаева, 31-5	83 03 577421 83 06 768359 I-ВЕ 328563	Эльбрусским РОВД РКБ 25.06.04 г. Эльбрусским РОВД РКБ 21.07.06 г. Эльбрусским р/о ЗАГС 04.07.00 г.	54	решение суда от 26.07.2002 г., определение суда от 26.12.2008 г.
2	Узденова Рита Сагидовна Узденов Хусейн Камалович Узденов Ибрагим Камалович Узденов Хасан Камалович	владелец жилья сын сын сын	1964 1991 1993 1996	г.Тырныауз, ул.Мусукаева. 28-36	83 08 949209 83 05 736248 83 06 817662 I-ВЕ 276076	ОУФМС России по КБР в Эльбрусском районе 25.02.09 г. Эльбрусским РОВДРКБ 21.02.06 г. ОУФМС России по КБР в Эльбрусском районе 26.06.07 г. Отделом ЗАГС г.Тырныауз 27.06.96 г.	72	решение суда от 17.12.2001 г., определение суда от 25.07.2003 г.
3	Куркина Валентина Степановна Куркин Владимир Алексеевич Куркина Галина Анатольевна Куркин Алексей Владимирович	владелец жилья сын сноха внук	1928 1963 1954 1991	г.Тырныауз, ул.Мусукаева, 28-26	83 03 501737 83 08 893717 83 01 136428 83 08 893930	ОВД Эльбрусского района КБР 31.07.03 г. ОУФМС России по КБР в Эльбрусском районе 30.06.08 г. Эльбрусским РОВД КБР 20.12.01 г. ОУФМС России по КБР в Эльбрусском районе 01.08.08 г.	72	решение суда от 23.11.2001 г., определение суда от 25.07.2003 г.
4	Иванова Алена Хамацевна Иванова Анжела Мухамедовна Касимов Ислам Бесланович	владелец жилья дочь внук	1944 1974 1993	г.Тырныауз, ул.Мусукаева, 26-32	83 01 195902 83 00 107602 83 07 876629	ОВД Баксанского района КБР 12.04.02 г. 3-м ОВД г.Нальчика КБР 28.08.01 г. ОУФМС России по КБР в г.Нальчике 12.01.08 г.	54	решение суда от 20.12.2001 г., определение суда от 25.07.2003 г.
5	Белинский Сергей Петрович Белинский Петр Сергеевич	владелец жилья сын	1953 1978	г.Тырныауз, пр.Эльбрусский,54-46	40 02 512052 40 04 487092	30-м отделом милиции Василеостровского района Санкт-Петербурга 05.09.02 г. 30-м отделом милиции Василеостровского района Санкт-Петербурга 15.09.03 г.	42	решение суда от 28.05.2001 г., определение суда от 26.12.2008 г.
6	Соттаев Хасан Баташевич	владелец жилья	1956	г.Тырныауз, пр.Эльбрусский,50-20	83 02 233934	Эльбрусским РОВД КБР 07.05.02 г.	33	решение суда от 02.10.2001 г., определение суда от 26.12.2008 г.
7	Хаваяшхова Мария Хазретовна	владелец жилья	1947	г.Тырныауз, ул.Мусукаева, 26-21	83 03 474265	ОВД Баксанского района КБР 17.07.03 г.	33	решение суда от 23.09.2002 г., определение суда от 24.12.2008 г.
8	Семенова Аминат Аубекировна Семенов Махмуд Семенов Арсен Махмудович	владелец жилья муж сын	1950 1949 1991	г.Тырныауз, ул.Баксанская, 2-46	83 02 304414 83 02 304966 83 05 736820	Эльбрусским РОВД КБР 03.01.03 г. Эльбрусским РОВД КБР 16.01.03 г. Эльбрусским РОВД РКБ 16.05.06 г.	54	решение суда от 19.09.2001 г., определение суда от 19.12.2008 г.
9	Аккаева Фатимат Абдулкеримовна Аккаева Азиза Борисовна	владелец жилья дочь	1963 1999	г.Тырныауз, ул.Заводская, 8-27	83 08 949116 I-ВЕ 308044	ОУФМС России по КБР в Эльбрусском районе 11.02.09 г. Райотдел ЗАГС Эльбрусского района г.Тырныауз 31.08.99 г.	42	решение суда от 04.11.2003 г., определение суда от 26.12.2008 г.
10	Согаева Хафисат Узеировна Согаева Аминат Махаметовна Согаева Айшат Махаметовна	владелец жилья дочь дочь	1958 1984 1988	г.Тырныауз, ул.Энеева, 2-17	83 03 554525 83 03 578756 83 OS S93323	Эльбрусским РОВД РКБ 17.05.04 г. Эльбрусским РОВД РКБ 27.01.05 г. ОУФМС России по КБР в Эльбрусском районе 04.05.08 г.	54	решение суда от 28.08.2003 г., определение суда от 26.12.2008 г.
11	Кайтуков Ахмат Александрович Кайтукова Патя Абдулаевна Кайтукова Жаннета Ахматовна Кайтуков Азамат Ахматович	владелец жилья жена дочь сын	1960 1963 1990 1992	г.Тырныауз, ул. Энеева, 6-47	83 06 768055 83 08 915698 83 03 579773 83 06 768402	Эльбрусским РОВД РКБ 15.06.06 г. ОУФМС России по КБР в Эльбрусском районе 05.09.08 г. Эльбрусским РОВД РКБ 15.06.05 г. Эльбрусским РОВД РКБ 26.07.06 г.	72	решение суда от 21.11.2002 г., определение суда от 26.12.2008 г.
12	Тежаев Барасби Хизирович Тежаева Хаулат Мустафаевна Тежаев Махты Барасбиевич Жашаева Людмила Барасбиевна Тежаев Михаил Барасбиевич Тежаев Мухаммат Барасбиевич Тежаева Марина Барасбиевна	владелец жилья жена сын дочь сын сын дочь	1947 1958 1986 1980 1975 1995 1995	г.Тырныауз, пр.Эльбрусский, 53-3	83 06 794247 83 03 473711 83 06 793440 8301 171719 83 00 077494 I-ВЕ 262228 I-ВЕ 262229	Эльбрусским РОВД КБР 07.02.07 г. ОВД Эльбрусского района КБР 09.06.03 г. Эльбрусским РОВД РКБ 10.10.06 г. Эльбрусским РОВД КБР 12.02.02 г. ОВД администрации Эльбрусского района КБР 24.05.01 г. ЗАГС администрации Эльбрусского района 03.01.96 г. ЗАГС администрации Эльбрусского района 03.01.96 г.	126	решение суда от 30.12.2003 г., определение суда от 26.12.2008 г.
13	Ризаев Зураб Саладинович Ризаева Елена Ахматовна Ризаев Саладин Зурабович	владелец жилья жена сын	1975 1978 1998	г.Тырныауз, ул.Комсомольская,4-2	83 00 077146 83 04 652157 I-ВЕ 289146	ОВД администрации Эльбрусского района КБР 08.05.01 г. УВД г.Нальчика 21.09.04 г. ГорЗАГС г.Нальчик 17.08.98 г.	54	решение суда от 03.12.2002 г., определение суда от 25.07.2003 г.
14	Жемухов Мухамед Кужбиевич	владелец жилья	1955	г.Тырныауз, ул. Заводская, 6-28	83 00 046465	ОВД администрации Эльбрусского района КБР 08.02.01 г.	33	решение суда от 29.07.2003 г., определение суда от 24.12.2008 г.
15	Шебзухова Оксана Анатольевна Шебзухов Резуан Анатольевич	владелец жилья брат	1977 1985	г.Тырныауз, ул.Отарова, 42-10	83 04 667465 83 05 732342	Баксанским ГОВД МВД КБР 24.01.05 г. Баксанским РОВД РКБ 21.01.06 г.	42	решение суда от 04.12.2006 г., определение суда от 26.12.2008 г.

ПРИЛОЖЕНИЕ
к постановлению Правительства Кабардино-Балкарской Республики
от« 3 » августа 2009 г. №219-Ш

ИЗМЕНЕНИЯ

внесенные в список граждан, лишившихся жилья в результате чрезвычайной ситуации -схода селевых потоков в г.Тырныаузе в период с 18 по 25 июля 2000 года

№№ пп		Фамилия, имя, отчество	Родственные отношения	Год рождения	Адрес прежнего проживания	Серия и номер паспорта	Кем и когда выдан	Предост.площадь жилья,м² по основному списку	по решениям суда	Примечание
1	107	Шабатокова Лидия Наурбиевна Тхагапсоев Рустам Шамадович Тхагапсоев Ахмед Шамадович Шабатукова Карниз Мухамедовна Шабатокова Кристина Ахмедовна	владелец жилья сын сын дочь дочь	1957 1978 1979 1987 1995	г.Тырныауз, ул.Мусукаева. 28-41	83 04 645467 83 03 628542 83 01 195699 83 07 850828 I-ВЕ 596629	ОВД Баксанского района КБР 23.08.04 г. ОВД Урванского района КБР 25.06.04 г. ОВД Баксанского района КБР 10.04.02 г. ОУФМС России по КБР в Баксанском районе 14.11.07 г. Отдел ЗАГС Баксанской районной адм. 21.08.07 г.	36	90	Исключена семья Кулиш В.А. в составе 2 человек и включена семья Шабатоковой Л.Н. в составе 5 человек по решению суда от 17.10.2001 г. и определению суда от 25.07.2003 г.
2	172	Карданова Раиса Яковлевна Губашиева Ирина Олеговна Карданова Светлана Хасановна Зимин Адриан Адрианович	владелец жилья внучка дочь внук	1930 1979 1962 1987	г.Тырныауз, пр.Эльбрусский,44-36.	83 03 554531 83 02 220616 83 07 845519 83 07 867800	Эльбрусским РОВД РКБ 17.05.04 г. Эльбрусским РОВД КБР 09.04.02 г. ОУФМС России по КБР в Эльбрусском р-не 13.08.07 г. ОУФМС России по КБР в Эльбрусском р-не 18.12.07 г.	36	72	Увеличение числ. состава семьи по решению суда от 06.08. 2001 г. и определению суда от 25.07.2003 г, обмен паспортов владельца жилья, члена семьи, смена фамилии члена семьи
3	387	Теммоев Хасан Омарович Теммоева Соня Хасановна Атабиев Исуп Жафарович Атабиев Мурат Исупович Атабиева Мадина Исуповна Атабиева Жамиля Исуповна Атабиева Фатимат Исуповна	владелец жилья дочь зять внук внучка вну ччка внучка	1931 1954 1951 1980 1982 1987 1995	г.Тырныауз, ул.Заречная, 37	83 03 553499 83 03 554558 83 03 513250 83 97 017240 83 03 552890 83 06 817208 VII-АН 484287	ОВД Эльбрусского района КБР 10.02.04 г. Эльбрусским РОВД РКБ 20.05.04 г. ОВД Эльбрусского района КБР 14.10.03 г. ОВД администрации Эльбрусского р-на КБР 31.08.00 г. ОВД Эльбрусского района КБР 16.03,04 г. Эльбрусским РОВД КБР 13.04.07 г. Горотделом ЗАГС г.Тырныауз КБАССР 26.04.95 г.	33	126	Увеличение числ. состава семьи по решению суда от 14.06.2001г. и определению суда от 25.07, 2003г., обмен паспорта владельца жилья
4	388	Гызыева Фатимат Магометовна Теммоев Расул Хасанович Чофанов Али Аубекирович Теммоев Рашид Расулович	владелец жилья сын внук внук	1924 1960 1971 1984	г.Тырныауз, ул.Заречная, 38.	83 03 553517 П-ВЕ 630486 83 03 500109 83 06 794167	ОВД Эльбрусского района КБР 10.02.04 г. Тырныаузским ГОВД 13.04.80 г. 1-м ОВД г.Нальчика 24.07.03 г. Эльбрусским РОВД КБР 25.01.07 г.	33	72	Увеличение числ. состава семьи по решению суда от 14.06.2001 г. и определению суда от 25.07.2003 г., обмен паспорта владельца жилья
5	594	Чепкенчиев Жамал Махмудович Чепкенчиев Хамитби Жамалович Гежаева Лейля Жамаловна Эфендиева Сакинат Жамаловна Балаева Эльмира Жамаловна	владелец жилья сын дочь дочь дочь	1933 1967 1973 1979 1982	г.Тырныауз, ул.Отарова, 42-6 .	83 01 171689 83 03 554035 83 05 736091 83 02 220499 83 03 579165	Эльбрусским. РОВД КБР 11.02.02 г. ОВД Эльбрусского района КБР 12.01.04 г. Эльбрусским РОВД КБР 03.02.06 г. Эльбрусским РОВД КБР 05.04.02 г. Эльбрусским РОВД КБР 21.03.05 г.	33	90	Увеличение числ. состава семьи по решению суда от 16.10.2001 г. и определению суда от 25.07.2003 г., обмен паспорта владельца жилья; площадь приведена в соответствие в связи со смертью одного члена семьи

Басма

Хар тизгининде - акъыллылыкъ, сюймеклик, тансыкълыкъ

Закий поэтибиз Къулийланы Къайсынны 90-жыллыгъына атап, КъМР-ни Правительствосу 2005 жылда аны сайламаларына 6-томлугъун басмаларгъа деп оноу этген эди. 2007 жылда 1-чи, 2008 жылда уа 2-чи тому чыкъгъан эдиле. Быйыл а Къулий улуну 3-чю тому да басмаланды. Ары поэт 1970-1980 жыллада жазгъан назмула киргендиле.

Мен кёп жерлени да кёрдюм,
Бардым тюзде, чыкъдым ёрден,
Кёрдюм черек шорхаланы,
Уллу узакъ шахарланы
Къалаларына къарадым,
Орамларында да бардым.
Токио, Варшава, Париж,
Манга кёп зат айтдыгъыз сиз.
Кёрдюм бек ариу жерлени,
Тюбюнде жылы желлени,
Алгъыш да этдим барына,
Мен кюндюз, кече арада.
Алай бу Малкъар таулары,
Биргеме баргъанча бары,
Айырылмайын турдула,
Аязлары бурулдула,
Агъардыла тёппелери,
Хаталаны къууа кери.
О, жерим, тауларым, юйюм!
Энтта турама, баш ийип,
Аллыгъызда. Тола кёлюм...
Энтта да узакъдан келип,
Сизни кёргенимде, менден
Азат жокъду жер юсюнде.
О, таула, таула!...

Ма алай жазгъанды поэт озгъан ёмюрню 80-чи жыллларда. Туугъан жерине, халкъына, анасына, хар инсаннга сюймеклиги, тансыкълыгъы барды бу тизгинлеринде. Жашауну ёлюмсюзлюгюн чертеди, жангы фикирлери, суратлау амаллары бла байыкъдыра. Хар инсанны жюрегинде, акъылында болгъан сезимлерин поэзияны тили бла жазады «хар кимни ичиндегин билгенча».

Андан айтадыла аллай поэтге закий деп. Къайсын а таулулугъу, аллай темалары бла бирге битеу дунияны кенглигине чыгъаргъан китапланы жазгъанды, аны жангы сезимлери, сыфатлары бла сейирли, берекетли эте.

Къайсынны жаралы ташыны сыфаты (миллетини бушуулу къадарыды ол) битеу дуниягъа ангылашынганды. Анда да ол жашау этиную акъылманлыгъын излегенди. Кесини къадарында кёп къыйынлыкъланы хорлай, жашаугъа къууана билирге кереклисин, жашау ол саугъа болгъанын ангылатыргъа кюрешгенди. Андан жазгъанды поэт былай:

Узакълада жатама, энтта ауруп,
Мухажирча термилеме таулагъа.
Къайтырмамы, къайтмаммы ары?
Азмыды иги тилеги толмагъан!

Энтта да жатама, ары термиле,
Энтта къыйынлыкъ кёз жашымы сыгъа.
Быллай сагъатында инсан терк билир:
Жер да, кёк да бир – жалан жаны
саугъа.

Дагъыда кёл этдиреди ол кесине, окъуучусуна да, къыйынлыкъгъа тюбемеген бармыды да бу дунияда деп:

Жилягъан а къыйын тюйолдю. Тёзсенг,
Олду багъалы, адам борчу тола.
Къара кюнде, къыйынлыкъда хайт
десенг,
Санга къууанырла биз туугъан таула.

Унутма – ол дерс болмагъанды эски,
Тишлеринги къыс да, сен энтта чыда!
Атала къойгъан дерсни тюшюр эсге,
Бу къыйын юнюнгде кёл эт да, чыда!
Къыйын зат жокъду жаны сау инсаннга.

Жашауну, адамлыкъны дерслик китабыды Къулий улуну 3-чю тому да. Хар сёзю, хар тизгини эс тапдырады, акъыл юйретеди, кёл этдиреди. Бери поэтни «Жер китабы», «Ашхам», «Тюнене. Бюгюн», «Учуп баргъан къанатлыла», «Кече бла танг» деген китапларындан жыйышдырылгъанды назмулары.

Уллу ыспас этеди поэт окъуучусуна ахыр тизгининде окъуна. Аны да барды улуу сюймеклиги, хурмети да акъылманнга. Аны себепли ёлюмсюздю Къулийланы Къайсын – аны хар заманда да боллукъдула окъуучулары.

БИТТИРЛАНЫ Аминат.

КЪУУАНЧЛЫ ИНГИР

Ыразылыкъ

Газетде билдиргенибизча, Къабарты-Малкъаргъа Иорданиядан бла Север Осетия – Алания Республиканы Моздок районугъан бизде солургъа сабийле келген эдиле. Ала социально-реабилитация арасы «Радугада» бир ненча кюнню солугъандыла, ана тиллеринде сёлеширгъе юйреннгендиле. Минги тауну, Чирик кёлню тийрелерине, Чегем чучхурлагъа да баргъандыла. Бир къуумлары уа юйюрледе да болгъандыла.

Озгъан байрым кюн а къонакъбайла къонакъланы юйлерине ашырырдан алгъа къууанчлы ингир къурагъандыла. Аны атына «Мени тилим, мени жаным, мени дуниям» деп атагъандыла.

Республикада болгъан кюнлеринде юйренген затларын сабийле уллу ыразылыкъда бир бирлерине, залгъа келген тенглерине да кёргюзте эдиле. «Биз хар нени да, багъалы сабийле, сиз ата-бабаларыгъыз къайдан болгъанларын унутмаз, ана тилигизни, тёрелеригизни, адетлеригизни билир юючюн эгтенбиз», - деп белгилегенди ана тилден устаз Ирина Каскулова, ингирни ача.

Жашчыкъла бла къызчыкъла да алагъа салгъан кыйынлары зырафына кетмегенин кёргюзтгендиле. Ала назмула окъугъандыла, таурухла, нарт сёзле айтландыла, жырлагъандыла, халкъ жомакъладан сценкала ойнагъандыла.

Сабийле бир-бир жерледе халатла жибергенлерине, сёзлени шатык айталмай кыйынлагъанларына, унутуп къойгъанларына да къарамай, хар зат да сейирлик эди. Залда олтургъанла алагъа толкъун къарсла бла тюбегендиле.

Иорданиядан келген къауумну башчысы Самих Джанакат айтаннга кёре, тыш къыраллада жашаг жашаналла ана тиллерине юйретиную магъанасы да уллуду. Ол бир кере этилген мадарла бла толталып къаллыкъ тюйолдю. «Бу сабийлени кёбюсю школну бошагъандан сора, келип, мында окъургъа сюедиле, - дегенди ол. – Ким биледи, аладан ким эсе да Къабарты-Малкъарда жашаргъа къалыргъа да болур.

Ала сизни жеригизни бек жаратхандыла, жашауларын да аны бла байламлы этерге ыразыдыла. Бизни бу жолочуулукъгъа чыгъаргъанлагъа, сабийлерибиз бла кёл салып ишлегенлерге да уллу жюрек ыразылыгъымы билдиреме».

Ингирни ахырында къонакъбайла сабийлеге саугъала бергендиле. Ахырында уа барысы да бирге суратха тюшгендиле.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.

Суратны автор алгъанды.

Вузла абитуриентлени сыйындыралмай къалгъандыла

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Квотала тохташдырыргъа тийишлиди

- Льготачыла кёп боллукъларын алгъадан билирге кыйыйын тюйюл эди. Биз «Комсомольская правда» къыралда льготачыланы 137 категориялары болгъанларны юсюнден апрельде окъуна эзгъан эдик. Вузлада уллу магъаналы окъуу жерлени льготачыла эм олимпиадникле иелерге боллукъларыны юсюнлерине да айтхан эдик.

- Министерствону позициясын сиз билесиз: льготала бериую тап халгъа келтирирге керек болгъанына юсюнден дайым да айтханлай турабыз. Биз быллай болумланы къураргъа керекбиз: абитуриентле, саулукълары къаллайла болгъанларына, къалайда жашагъанларына да къарамай, бир даражалы ахшы билим алыргъа керекдиле. Льготаланы бериую жолу бла барыу тюз тюйюлдю!

Биз кыйын проблема бла бетден-бетге тюбел къалгъанбыз. Алай ол жаланда биогюн чыкъмагъанды! Ол зат заманда да болгъанлай тургъанды! Бир ётюрюк бла башхасыны башын жабып турургъа жарамайды. Алгъын льготачы вузгъа келе эди, анга уа экзамекледе «экини», иш этип, сала эдиле - аны вузгъа жибермез ючюн. Алай аны хазырлыгъы уа аман тюйюл эди. Саулукъларын да проблемалары болгъан абитуриентлени араларында окъургъа, кертиси бла да, тийишли жашла эм къызла кёпдюле, аллайлагъа болушлукъ берилирге бек керекди.

Алай биогюнлюкде мен былай таукел айтыргъа сюеме: инвалидликни юсюнден берилген справкала бла окъуугъа кирген жашланы бла къызланы бир къуумларыны саулукълары инвалидликге арталыда келишмейдиле. Бир жылны ичинде, кертиси бла да, бек ауругъан адамланы саны бир ненча кереге кёп болургъа амал жокъду. Мени оюмума кёре, льготала бла окъуугъа кириую квоталары тохташдырылырыгъа керекдиле. Башхача айтханда, аллай льготалагъа хар вузда биоджет жерлени 25-30 процентлери берилселе тамамды.

- Болсада вузлагъа ЕГЭ-де алгъан ахшы белгилери бла кирирге кюрешген, алай ёталмай къалгъан абитуриентлеге ол тюрлю иш бек ачыу тиеди...

- Былайда уа мен абитуриентле бек сюйген усталыкъларына юйренирге документлерин льготачыла эм олимпиадникле бла бирге берген бек аз вузланы юслеринден айтама. Аланы санына аламысында гуманитарный, экономика, юриспруденция, менеджмент усталыкъларга юйреттен бийик окъуу юйле киредиле. Бусагъатда уа алагъа медицина вузла да къошулгъандыла: медицина жаны бла бир къауум усталыкъланы кёпле юсюйдиле.

Бизге бу жол жолугъурукъ бла проблемагъа вузланы кёплеринде бир талай усталыкъладан студентле жетмей къаллыкъларыды. Демография болум осалгъа айланнганны хатасындан 2006 жылда 11-чи классны бошагъанла 1 миллион бла 300 минг адам бар эдиле, быйыл аланы саны 900 мингден аз эди. 2012 жылда уа школну бошагъанланы саны 730 мингден аз боллукъду. Башхача айтханда, быйыл вузланы кёплеринде студентле болмай къалырла деген къорхуу окъуна барды.

Вузланы жабарыкъмыдыла?

- Быйылгы болум окъутуу иш тиийшли даражада болмагъан, шёндюгю заманны излемлерине келишмеген вузладан тазаланыргъа онг берликге ушайды...

- Сёзсюз. Мен къаты административный оноуланы этиуге къажаума. Аллай оноу этиле туруп, тюклюк къаты сакъланырыгъа керекди. Болсада бийик окъуу юй студентлени жыялмай эсе, ол вуз тюрлендирилирге керекди неда кесинден кючлюге къошулургъа тийишлиди. Аллай мадарланы этерге онг жокъ эсе уа – жабылыргъа.

Алай, къалай-алай болса да, анда бусагъатда окъуй турган студентлеге башха вузлагъа кёчерге, тынгылы билим алыргъа онг а берилирге тийишлиди.

- Адам окъуу юйге документини оригиналын берген эсе, 4-чю августдан приказгъа тюшген эсе, ол абитуриентлени санындан чыгъады эм студент болады. Андан сора уа студентнича вуздан кетере эселе, ол иш алай терк тамамланыллыкъ тюйолдю. Алай бла уа аллай студентге, абитуриентлени вузгъа киргенлерни биринчи тизмелерин сакълап, не этерге билмей, аурча болуп туругъа тюшерикди.

- Келигиз, бизни жашларыбызны бла къызларыбызны фахмуларын эм онгларын эниш этмейик. Ала абадан эм кеси алларына оюм этерча адамладыла, жууаплы оноуланы да кесине эталлыкъдыла. Абитуриент кеси эрттеден бери сайлагъан вузну студентлерини биринчи тизмелерине тюшмей къалса, алай экинчи тизмеге тюшериклеге жууукъда эсе, экинчи тизме чыкъгъыннчы сакъласакъ тап болур. Къалай-алай эсе да, абитуриентге кеси союгенни сайларгъа онг берсек ариу болур.

- Алай бла вуздан къуру къалыргъа уа тюшмезми?

- Хау, аллай кюркъуу да барды. Болсада, сен техника вузгъа киррмей къалырса деген кюркъуу а азды. Кёп изленген усталыкъланы юслеринден айтханда уа, сайлауну теркирек этерге тюшерикди.

Келигиз, жаланда бир жыл мындан алгъа къалай болгъанын унутмайыкъ. Абитуриентни документлени жаланда бир вузгъа берирге къолундан келе эди, алай бла уа школну ол жыл бошагъан адам башха жерде окъургъа киралмай къала эди. Энди уа аны онглары игида кёп болгъандыла. Болсада ол тюрлю онгланы чексиз кёбейтирге уа жарамайды.

Биринчи курсха студентлени, белгиленнгининден эсе, кёп аллыкъдыла

- Алай ЕГЭ-ни, къалай эсе да, насыплары тутуп, иги белгилеге бошап, вузда башха адамланы жерлерин иелегенле бла уа иш къалай боллукъду?

- Кертиди, ЕГЭ-ни штат режимде бардырыуну биринчи жылында кыйын болумну чыгъаргъан проблема да барды – бир тюрлю хыйлачылыкъ этмей, экзаменлени иги белгеллеге берген школчуланы билимлерине кёре тийишли окъуу жерлеге тюшерча этерге къалай бла боллукъду?

Дмитрий Анатольевич Медведев чертгенича, биз вузлада окъургъа кириую европалы моделине акъырын-акъырын кёче барабыз: окъургъа кириу тыннырыракъ бола барады, алай вузда окъуу бла байламлы излемле уа къатыракъла болургъа керекдиле. Башхача айтханда, окъуугъа тюшгенинг сангa 4-6 жылны ичинде ырахат жашаргъа гарантияны бермейди.

Мени коллегаларыма – ректорлагъа мен былай айтханма: биринчи курсха студентлени алгъадан белгиленнгининден кёбюрек алсала табыракъ болурму эди деп. Бусагъатда уа биз ол тюрлю ишни этерге эркинлик берлик юридический мурдорланы проектлерин жарашдыра турабыз. Ол а бизге биринчи сессияда сынаулагъа мыдамагъан къарыусуз студентледен тазаланыргъа, билимлери эм окъургъа кёллери болгъан жаш адамлагъа сюйген усталыкъларын алыргъа онг берликди. Аллай иш этиле туруп, студентле вузгъа къаллай амал бла – ЕГЭ-ни белгилерине, вузну олимпиадасына неда льготагъа кёре – тюшгенине зс буруллукъ тюйюлдю.

- Биринчи семестрде сынаугъа чыдаялмай къысталыргъа тюшген жашлагъа бла къызлагъа даражалары алашаракъ болгъан усталыкъланы алыр ючюн, башха окъуу юйлеге неда студентлери жетишмеген вузлагъа кёчерге онгла беририликмидиле?

- «Юриспруденция» деген усталыкъны алыр ючюн, окъуп турган адамгъа, сёз ючюн, «машиностроение» усталыкъгъа юйретген окъуугъа кёчген бек кыйын боллукъду. Алай ол адам Бауманкада «радиотехника» усталыкъ бла байламлы окъуугъа жюрюген эсе,анда боламлызыгъын ангылагъан эсе, ол адам техника вузгъа кёчерге сюйген эсе, мени оюмума кёре, анга аллай онг беририликди.

- ЕГЭ-ден бек уллу жетишимле болдургъан эм кёп льготачылары эм олимпиадниклери болгъан республикаланы тизмелери бизге белгили этилирикмидиле? Ансы ол жаны бла информация алыкъа доюн тюйолдю...

- Ол тюрлю хапар сизге борчлу халда билдириллики. ЕГЭ-ни хайырындан общество алгъын тюбемеучю бир ишге шагъат боллукъду – билим бериуде болум бла толусунлай шагъырейленирикди. Биз бусагъатда уллу магъаналы тинтиную бардыра турабыз, ачыкълагъан затларыбызны Правительствогъа бла Президентге билдириликбиз. Андан сора да, тинтиу бла байламлы информацияланы – аланы республикада экзаменлени результатларына къаллай багъала берилгенлерини юслерининден оюмларыбызны – регионланы башчыларына жиберликбиз.

- Алай 100 балл а хазна къошхан болмазла. Жер-жерледе олтургъанла да телиле болмаза – 80-90 баллгъа кёбейтеле да тамамды, конкурсдан ётер ючюн.

- Мен ангылайма, 100 баллары болгъанладан зсе, 80-ден асламыракълары болгъанланы тинтиу кейирикди. Кертиси бла да, лидерлени эм керти да артха къалгъанланы юслеринден толу хапар бизде барды. Ётюрюк лидерлени тохташдыргъан алай къыйын тюйюлдю. Сёз ючюн, математикадан ЕГЭ бек иги белгилеге берген республиканы окъуучулары информатиканы бирси регионланы кёп къалмай барысындан да осал белгилеге кючден-бутдан бергенлери да бизге белгилиди, бек сейирди. Математика бла уллу байламлыгъы болгъан адамча, мен бу затха сейир этеме: математикадан тынгылы хазырлыгъы болгъан республикада ИТК-дан экзаменле оюлуп-туурылып къалай къалгъандыла? Республикаладан бирсинде уа ЕГЭ бек иги берилгеннге саналгъанды. Алай ахыргъы олимпиадада аллай республикаладан бир предметден окъуна хорлагъан бир окъуучу да болмагъанын къалай ангыларгъа боллукъду? Быллай осал ишле барысы да ачыкъланырыкъдыла, тийишли башчыланы жууапха тартыуну юсюнден оноула этилликдиле.

Хыйлачыланы къаллай жууапха тартырыкъдыла?

- Экзаменлени результатларын кётюрюп кёргюзтген республикаланы къаллай жууапха тартырыкъдыла?

- ЕГЭ-ни кезиуюнде алынган балланы бек кётюрюп кёргюзтген республикалагъа, мени оюмума кёре, федеральный арадан ачха бёлюнюрге керек тюйюлдю. Алада хар зат да тапды. Ол себепден а биз алагъа жангы кабинетлени жарашдырыргъа, устаслану билимлерин игилендирирге деп берген ырысхы алагъа битеулю болумлары осал халда болгъан регионладан зсе, аз ёлчемледе берилирге керек боллукъду. Ол биринчисиди.

Экинчиден, ЕГЭ бардырылгъан кезиуледе жорукъларгъа бузукълукъла этилген жерлени губернаторларына уа мен кадрла жаны бла вопросну тамамларгъа деген предложенияны берликме.

Ючюнчюден, правону къоруулаучу органла бла, ол санда прокуратура да болуп, биз былай келишгенбиз: ЕГЭ берилген заманда этилген бузукълукъ ишлени ачыкъларгъа. Тинтиулени барыбыз да бирге бардырлыкъбыз. Эндиге дери ачыкъланнган бузукълукъланы юслеринден информацияны уа биз компетентный органлагъа бергенбиз.

Ушакъны **Александр МИЛКУС** бардырганды.

«Комсомольская правда » газетни 2009 жылда 31-чи июльда чыкъгъан номеринден.

ЮФО-дан жангылыкъла

Аппамы хорламы – мени хорламымды!

«Mavkop Off Road» деген Майкопдагъы жолсуз автотуризм клуб эм шахарны аскер-патриот излеу клубу «Аппамы хорламы – мени хорламымды!» деген граждан патриот акциясны бардырадыла. Ол Уллу Ата журт урушда фашизмни хорланнганыны 65-жыллыгъына эрланады.

Анга къатышханла, эки турист жолоучулукъгъа юлешинип, жаяу эм автомобиль къауумла болуп, 9-чу тау жаяу дивизияны аскер махтаулугъуну жоллары бла баргъандыла, жигитлени таулада болгъан эсгертмелерине гюл къысымла салгъандыла. Активистле алана болумларын тинтгенине эм керек болгъан жерлерин жангыртхандыла, тийрелерин тапландыргъандыла.

Хакъсыз адвокат болушлукъ

«Кеси аллына ишлеген коммерция бла кюрешмеген организация – «МАШР» деген правону къоруулаучу организация - Ингушетияда жашагъанлагъа хакъ аллай квалификациялы юридический болушлукъ этерге оноулашханды. Ол, заявлениялану жарашдырыу ишлени бардыргъандан сора да, башха документлени эм къырал властны органларына эмда право сакълаучу органлагъа тилек материалланы хазырларыкъды, юридический консультацияла берликди.

«МАШР» организация, энди хакъ алмай, экстренный адвокат болушлукъну хакъсыз этерикди аллай болушлукъ тилегеннлени барысына да. Андан сора да, республикада жашагъанла, аны къонакълары да сыналуу адвокатладан алыргъа боллукъдула. Ол ишле «Терк болушлукъ бериу» деген бригада халда бардыллыкъдыла.

Ол алай республиканы гражданлары эм къонакълары адвокатны излеуге неда андан ырысхысы жетмей болушлукъ излемегени адамланы багъалы заманларын аяр ючюн этиледи. Андан сора да, «МАШР» Ингушетияны территориясында адамны эркинликлерин эм баш эркинлигин къоруулау жаны бла мониторингни бардырады, болдурулгъан терсликлени да ачыкъ этерикди.

Журналистле кенгешгендиле

Махачкъалада асламлы информацияны органларыны келечилерини экиннюнлюк регион семинарлары болуп ётгенди. Анга Дагъыстанны, Чеченни, Ингушетияны эм Север Осетияны, аныча РФ-ни Журналистлерини союузуну, Норвегияны эм Журналистлени халкъла аралы федерациясыны келечилери къатышхандыла. Семинарны темасы «Качестволу эм тюз журналистика: Россейни эм Европаны сынаулары» болгъандыла.

«Кавказ цивилизацияны, демократияны эм «Kavkasion» граждан обществону АНО институтуну генеральный директору, Ингушетияны Правительствогъа бойсунмагъан организацияларыны «Ингушетияны жамауат трибунасы» деген газетини баш редактору А.Кодзоев ол газетни семинаргъа къатышханлагъа кёргюзтгенди. Ала анга тёредеча угъай, сейирлик, магъаналы газетди дегендиле, аны бла бирге бир кесек эсгертиуле эм предложенияла да этилгендиле.

Ачыкъ сёлешиу

Къарачай-Черкес Республиканы президенти Эбзеланы Борис Домбай посёлкада республиканы жаш тёлю организацияларыны башчылары бла тюбешгенди. Анда РФ-ни Къырал Советини ахыр кенгешини итогларын, Къарачай-Черкесде жаш тёлю къымыылдаулары айныуларыны перспективалары сюзюлгендиле. Республиканы президенти шёндю ишлеп турган жаш тёлю политика жаны бла органны жангыдан къурагъа кереклилигин айтханды.

Шёндю Къарачай-Черкесни территориясында, регистрация этилип, 8 жаш тёлю жамауат организация ишлейди. Кенгешге къатышханла «Кадр резерв – къыралны профессиялы командасы» деген проектни шёндюгю болумда эм перспективада айныуну вопросларына сейирлери бildиргендиле. Андан сора да, предпринимательствогъа, къурулуш подрядлагъа эмда къыралгъа башчылыкъ этиуге аланы къатышдырыуну онгларын билирге сюйгендиле.

Жарсыуларына эс бурдурур мурат бла

«Доверие» деген регион жамауат жандаурлукъ организация Правительствону оноуунда болмагъан «Андикап Интернасъональ» деген французлу организацияны ачча болушлугъу бла армрестлинг жаны бла энчи изленлери болгъан жаш адамланы араларында конкурсланы бардыргъанды. Аны мураты - социальный жаны бла алып харгъанла, чекленнген онглары болгъан адамланы ишге тохташдырыу проблемалагъа асламлы информация органланы эсларин буруу эди.

Мероприятиягъа «Мемориал» араны, Урууну эм социальный айнытыу министерствосуну келечилери, андан сора да, реабилитация жарагъа жюрюген 50 жаш адам, ол санда Чеченде урушда къыяулу болгъанла къатышханды.

Жаш тёлюню юсюнден жангы закон жарашдырылады

Граждан обществону институтларын айнытыугъа себеплик этиу эм адамны эркинликлери жаны бла Краснодар крайны администрациясны башчысында Советни кезиую кенгеши болгъанды. Анда Краснодар крайда жаш тёлю къырал политиканы юсюнден законнга тюрлениуле кийириу жаны бла ишни къаруум къыралгъанды. Анга Къобанны жамауат организацияларыны атлары айтылгъан келечилери киргендиле.

Жангы законда жаш тёлюню излемлери сизе алынырыкъдыла, алай этер ючюн, ишчи къауум норматив-право актларга эм ала шёндюгю болумлагъа келишгенлерине анализ этип къарарыкъды. Аны жууукъ кезиуде планлары кенгеш бардырыуду, анга жаш тёлю бла тири излегенлени къатышдырып, анда айтылгъан предложениялану мурдорунда Советни жыйылыуунда сюзюллюк законну жангыртыргъа деп жораланнган предложениялагъа къараарыкъды.

Къагъанакълагъа - подгузникле

Дондагъы Ростовда тёрели болмагъан автопробег бардырылгъанды. Жандауурлукъ магъаналы акцияны «Доброе дело» эм «Хонда клуб Ростов» деген фондла сабийлеге болушлукъ этер ючюн къурап бардыргъандыла. Аны бла мураты - къагъанакълагъа подгузникле эм гигиена средствола жыйыу, ёксюз сабийлеге эм къыяулулагъа жарсыгъанланы эслерин буруу болгъанды.

70 машинадан къуралгъан колонна, лентала, резин шарла эм акцяны логотиплери бла жасалып, ГИБДД-ны эки машинасы да ашырып, алгъадан белгиленнген маршрут бла баргъандыла. Аланы тохтатырыкъ жерлери да ярттеден белгили эдиле. Хар остановкада командалагъа кеслери ыразылыкълары бла къоюлгъанла да болгъандыла.

Битеу акцияны кезиуюнде жюзле бла саналгъан подгузникле, андан сора да, башланнган кёп пачкала, сабийлеге къарагъанда керек болгъан кёп башха затла, кийимле эм юч минг сом жыйылгъандыла. Битеу ол ырысхы Зверево шахарда биринчи номерли сабий юйге жиберилгенди.

Активистле Приэлбрусьягъа барлыкъдыла

Волгограды вузларында окъуучан жюз адам Приэлбрусьяда бардырыла тургъан «Жаш тёлю кеси оноу этеди» деген студент лагерьни сменине къатышырыкъдыла. Бу проект, тёреде бола келгенича, жаш тёлюню Россейни союзуну регион организациясыны жай каникулларыны кюнлеринде къуралып бардырылады.

Программаны баш мураты - жашлагъа бла къызлагъа ини солурча онг берген сора да, жангы шуёхла табаргъа, тюрлютюрлю жарыкъландырыу, творчестволу, спорт эм информация мероприятиялагъа къатышырыгъа онг бериудю. Андан сора да, ол жаш тёлюню социальный тирилигин ёсдюрюргъе себеплик этерге, студентлени самоуправлениялары органларыны (ССУ) бириги улюклерин кючлерге жораланады.

Байрам

Атны жюрюшюн чариш чыгъарыр

Атланы сынаугъа къараргъа сюйгенле эм специалистле сакълагъан кезиу жетгенди – 2-чи августда Нальчикдеги ипподромда таза къанлы къумалы атланы чапдырыуну байрамы болгъанды. Алада бериллик бек уллу саугъа «Дерби Кабардино-Балкарии» эди. Аны ючюн эришиулеге кесибизни атчыладан сора да, Краснодар, Пятигорск, Москва шахарлада ипподромланы келечилери да къошулгъандыла.

Алагъа къараргъа бек кёп адам келген эди. Эришиуле байрамны намысына тохташдырылгъан саугъа ючюн экижыллыкъ атланы чапдыруу бла башланнгандыла. 1400 метрни бир минут бла 26 секундха келип, биринчи категориялы жокей Рустам Панжоков чапдыргъан голкипер алчы болгъанды.

Экижыллыкъ атлагъа бек магъаналы саугъа «Приз Первой Короны» санала эди да, анга къонакъгъа келген энчи иели Даут Евлоевни Баритон атлы тор ажир тийишли болгъанды. Аны экинчи категориялы жокей Адель Айтуганов чапдыргъанды, юйретген а мастер-тренер Сергей Кац эгтенди. «Малка» ат заводдан Налла Ариэлли байтал ол жол экинчи болгъаны кесибизни чаришлени сюйюучюлени бир кесек къууандыргъанды, кёллерин басханды.

Физкультурникни юкюне жораланнган саугъагъа 1800 метрде сыналгъан атладан, башхаланы иги да артда къоюп, Заур Секрекову жокей М.Бахов чапдыргъан ЮКО аты алгъа келгенди. Ол тор ажир, бек къаты чабып, айтылгъан узунлукъну эки минутха ёттенди.

Ызы бла уа дерби ючюн юреш башланнганды. Анга 14 ат, ол санда тышындан келтирилген, бек кючлюге саналгъан Оксфорд, Сонг Оф Уинд, Фанфест эм Инстант Марк, кесибизни атладан да Кодзуро, Марракеш Стару, Контур Экшну, Ланшаму эм башхала къатышландыла. Юг федеральный округда бек игиге саналгъан ючкыллыкъ атлагъа 2400 метрге чабаргъа керек эди да, ауукъ заманны Сонг Оф Уинд эм Фанфест алда барып тургъандыла.

Ала хорларкъларына ишеклик жокъ эди. Алай бла бек сыйлы саугъа тышына кетер деген кёркъоу болгъанды. Бир кесекден а, сакъланмай тургъанлай, артда къаумда келген Ле Стар («Эпбрус» ат спорт клубдан), кесин алгъа атып, Фанфестни жеттенди, аны озгъан да эттенди.

Ол махтаулу жерге чыгъар деп эсде да болмагъан тор ажир хорлагъаны бизгни жерлешлерибизге - трибуналада олтургъанлагъа уллу къууанч эди. Ол ат юйретилген клубну иелери Олег Шогеновну бла Аслан Дышековну, биринчи категориялы тренер Мурат Гоплачевни, мастер-жокей Казбек Хамизовну хорлам бла алгъышлайбыз! Аланы къайгъырыулары бла хазырланылгъан ажир 2400 метрни эки минут бла 39,3 секундха ёттенди.

Москваны саугъасы (Гитче Дерби) халкъла аралы класслы жокейни Жамбот Пшуковну атын жюрютеди да, аны алыр мурат эттенле ючкыллыкъ атланы 2400 метрге чапдыргъандыла. Тогъуз атдан бек алгъа Заур Секрекову тор байталы Инсайт келгенди (тренер М.Бахов, жокей Р.Панжоков), бек кючлюге саналгъан Скай эм Рейс Гифт атла бла эришиуде хорлагъанды.

КъМР-ни эл мюлк эм ашазыкъ министрини намысына тохташдырылгъан саугъа Нальчикни халыуа заводуну аламат сары ажири Ютиннге жеттенди. Уллу жауундан сора терен балчыкъ болгъан жолда андан эсе къарыулугъа саналгъан атланы артда къойлгъанды. Аны ючюн тренер Заур Кодзовха бла мастер-жокей Анзор Альбердиевге ыспас этерге тийишлиди.

АЛТЫНТОПЛАНЫ Альберт.
Суратны **ТОЛГЪУРЛАНЫ Камал** алгъанды.

ЭПИДЕМИЯ

Тонгуз грипп окъуу жылны башланыуун артхамы созар?

Гриппни эпидемиясыны кезиуюнде эм алгъа школчу сабийле ауруйдула - биринчиден, ала жашауларын бек тири халда бардырадыла, экинчиден, вирусха къуралыулу коллективде айныргъа тынчды. Адетде болгъаныча, сабийледен ауруу юйюрню уллайгъан адамларына эм ата-аналагъа жугъады.

Алай бла къуралгъан сынжырны юзер ючюн, тёрели эпидемияны кезиуюнде школла карантиннге бир ыйыкъгъа (гриппден ауругъан адамдан тёгеректегилеге ауруу жугъаргъа къоркъуулу болгъан заман тюз да аллай бирди) жабыладыла.

Ауругъанла ол кезиуню юйюрню ичинде оздура эселе, вирусну битеу школда жайылыууна къоркъуу (300-ден 2000-нге дери адамгъа жугъуу) бек азаяды.

Отпускда сабийле бла бирге тыш къыраллада болгъан устазла эм тышында кеслери болгъан сабийле окъуу жыл башланнган кезиуде барысы да артха къайтадыла. Алай бла уа тонгуз гриппни бизге тышындан, бютюнда бег а ол ауруу кёбюрек жайылгъан къыралладан – Великобританиядан, Испаниядан, Франциядан, Германиядан - келирге къоркъуу игида кёбейеди. Бизни ата-аналарбыз а, сабийлерин тилге юйретген жай школлагъа ол къыралагъа жиберирге сюеديле.

Перьмде жашагъан 12-жыллыкъ жашчыкъ, тонгуз гриппден ауруй болур деген гурушхалыкъ бла больницагъа салынгган окъуучу, ингилиз тилге Британияда юйренип къайтханды. ВОЗ кесини окъуу жылны башланыуун артхаракъгъа созаргъа керек болурму деген рекомендациясын ол себепден бергенди. Британлы алимлени оюмларына кёре, ол тюрлю мадар ауруукъланы саныны 38-45 процентге азайтырыкъды.

Жай каникулла къалайда созулургъа боллукъларыны юсюнден оноуланы регионда властыла кеслери этерикдиле.

-Ол тюрлю мадарла къалайлада этилликлерини юслеринден айтыргъа алыкъа къыйынды,-дейди «Известиягъа» Роспотребнадзорну эпиднадзорну управлениясыны начальниги Галина Лазикова. – Былайда уа биз башчылыкъгъа ауругъанланы саны къаллай бир болгъанын эм гриппден ауругъа къоркъуу къаллай даражада болгъанын тутарыкъбыз: ол жаны бла кёрюмдюле хар жерде тюрлю-тюрлюледиле. Бек алгъа уа, сёзсюз, ауругъан сабийлени санына къараркъбыз. Тонгуз гриппни диагнозун терк окъуна билдиригген оборудование бусагъатлада хар регионда да барды. Ол тюрлю жумушланы толтурур ючюн, битеу да жарым сутка заман керек болады. Алайды да, болумгъа кёре мадарла кезиуюнде тамамланылып турлукъдула.

«Микроген» ФГУП-къыралда вакциналаны чыгъаргъан баш предприятие – А(H1N1) гриппге къажау вакциналы чыгъарыу бла байламлы ишлери бардырыр башлагъанын билдиргенди. Сентябрде вакцинаны клиниклада сынап тебиерикдиле, андан сора уа аны кёп санда чыгъарлыкъдыла. Аны бла бир кезиуде уа гриппни сезон штаммларына къажау вакцинала да хазырланып турлукъдула. ВОЗ ол тюрлю ишлени да тохтатмазгъа деген рекомендация бергенди, нек дегенде битеу штаммла да бирге айланадыла, тонгуз грипп тёрели штаммланы кетерлик тюйюлдю.

Келе тургъан кюз арты - къыш кезиуде прививка этууню компаниясыны энчиликлери боллукъдула-баям, къоркъуулу къауумлагъа тёрели вакциналаны салыу бла бирге жангы пандемия вакциналадан прививкала да этиллиди. Болсада быллай затны да эсге салайыкъ - жангы вакцина адамланы барысына да жетерик тюйюлдю-къыралны производство ючюлерине жаланда 40 миллион дозаны чыгъарыргъа къолларындан келеди. Пандемия башланып къалса деп, регионлада ол заманда керек боллукъ дарманланы запасы жыйыла башлагъанды да къууандырады – бир да къуруса да, врачла арталлыда сауутсузлай къаллыкъ тюйюлдюле.

Бизге уа не этерге керек боллукъду?

Биринчиден, гъаба этмезге, абызырамазгъа. Тонгуз грипп тёрелиден ауур ётмейди. Алай болгъанлыкъгъа, андан ёлгенле бардыла. Битеу дунияда андан ауругъан 140 минг адамдан ёлгенлери 3000-ден асламыракъ адам (0,2 процент) болгъандыла. Кёп тюйюлдю, алай ёлюп кеттенлеге андан не хайыр! Бу гриппден ауругъа юслеринде эски ауруулары болгъан саусузлагъа бютюнда уллу къоркъуу барды.

Экинчиден, шёндюгю жай кюнледе саулукъну кючлергге-таза хауада кёбюрек айланырга, спорт бла кюреширге, жюзерге, мардадан ондурмай, теригизни юннге кюйдюрюргъе. Ючюнчюден, юйюр аптекачыкъны, жанты дарманла алып, байыкъландырыргъа.

ВОЗ-ну айтыууна кёре, тонгуз гриппге къажау кюрешде эм кыйматлыгъа «Тамифлю» эм «Реленза» дарманла саналадыла. Ата журтлу интерферонла, дарманла-иммуномодуляторла, адаптагенле, витаминлени комплекслери да болушурукъдула. Бу затланы да эсде тутугъуз: гриппден аурусагъыз, ишге поликлиникалагъа эм адамла аслам санда жыйылгъан башха жерлеге бармагъыз-врачны юйге чакъырыргъа керекди. Гриппни биринчи белгилери уа быладылата-температургъызны къыстау (39-40 градуса дери) кётюрюлюю, шаугютлеригизни ауруулары-талаулары, кёзлеригизни ауруулары, баш аурулу.

«**Известия**» газетден.

САУЛУКЪ

Эм хайырлы продуктла

«Forbes» журнал адамны саулугъуна эм хайырлы продуктланы тизмелерин басмалагъанды. Аланы аралырында наныкъла, къозла, къудорула, гранат (сууу) эм башхала бардыла.

Хайырлы продуктлагъа этни да къошландыла. Авторланы оюмларына кёре, эт адамны жашауунда эм ишлеуюнде бек магъаналы продуктладан бирлериди. Аны бла бирге уа адамны бек иги рационунда ийнек сют, жангы жумуртхала болургъа керекдиле.

Андан сора да, жашау болжалларын узайтыргъа сюйгенле ашарыкъларыны санына соханы бла сарымсахны да къошаргъа борчлудула. Тизмени къураганла кёгет ашарыкъланы бек башына алманы чыгъаргъандыла.

Сусап затланы аралырында уа бек хайырлыгъа жашил чай саналгъанды. «Forbes» журналда ишлегенлени оюмларына кёре, башда айтылгъан продуктланы чийлей неда жарты-къурту жараш-рылгъанлай хайырлансагъыз игиди.

«**Труд**» **газетден**.

Жол

Кендир тапхандыла

27-чи июльдан 2-чи августха дери кезиуде республиканы жолларында 15 авария болгъанды. Алада 6 адам ёлгенди, 21 адам къыйлы тапханды. Шарт белгилеп айтханда, 4 адам автомашина тюбюне тюшгенди, 7 автомашина бир бирлери бла къагъышхандыла.

3-чю августда кече сагъат 1-ден 20 минут озуп, ВАЗ-2107 автомашинаны водители, транспорт жюрютюрге эркинлиги болмагъан Бахсанёнок элде жашагъан 16-жыллыкъ жаш, Пушкин орамдан чыгъып Березгова орамгъа бурулгъан жерде ВАЗ-2106 автомашина бла къагъышхандыла. Алайда «шестёрканы» водители бла эки пассажири жаралы болгъандыла, больницагъа тюшгендиле.

Ыйыкъны ичинде регистрация операциясы кезиуюнде 11 автомашинаны агрегат шартлары тюклендирилгенлери, белгили болмазча этилгенлери ачыкъланнгандыла. Дагъыда излеуде болгъан бир водитель удостоверение, эки къырал регистрация белги, регистрация этилгенини юсюнден бир шагъатлыкъ кьагъыт, эки ВАЗ автомашина табылгъандыла.

Аладан сора да, Яникой элде эм Прохладный шахарда жашагъан экеулен, излеуде болуп, къолгъа тюшгендиле. Бир тюрлю документи болмай 11600 литр дизель отлукъ эльтип баргъан адам тутулгъанды.

Быллай шартха да эс бурурчады. Республикада жашагъан 4 водительни автомашиналарында кендир ийисли затла табылгъандыла. Ол санда 30-чу июльда сагъат 11-ден 15 минут озуп, Чегем ОВД-ны ОГИБДД-сыны инспекторлары ВАЗ-21063 автомашиналы къармагъанларында, анда 10 килограмм кендир зат букъдурулуп тургъанын кёргендиле. Водитель Нальчик шахарда жашагъан 19-жыллыкъ жашды.

О.ТКАЧЕНКО,
милициияны подполковниги.

ЧЕМПИОНАТ

Бизникиле – Россейде экинчиле

Къазанда эркин тутушуудан Россейни чемпионаты бардырылгъанды. Анда Къабарты-Малкъарны командасы 2-чи жер алгъанды.

Эришиуледе кеси ауурлугъунда Билял Махов 1-чи жерге чыкъгъанды. Арсен Маиров кюмюш майдалгъа тиймишли болгъанды. Расул Мазешев, Ануар Гедуев эм Анзор Уришев доммакъ майдалла алгъандыла. Ала барысы да Россейни жыйымдыкъ командасыны санына къошулгъандыла.

Россейни эркин тутушуудан федерациясыны президенти Михаил Мамиашвили Къабарты-Малкъарны спортчулары сермешледе кеслерини усталыкъларын тийишли кёргюзтгенлерин белгилегенди.

КъМР-ни Президентини бла Правительствосуну пресс-службасы.

Футбол

Тюбешиу сейирлик ётгенди

Биринчи августда «Спартак» стадионда республиканы бек кючлю футбол командалары Табугентден «Логоваз» бла Бахсанда «Эталон» финалда тюбешгенди. Экю жаны да, чабыууллукъ эте, бир бирлерин сынай, ючюнну алай бла башлагъандыла.

Табугентчиле жаш футболчуладыла, бахсанчылада уа бир кезиуде «Спартакда» ойнап тургъан Губжев, Керимов, Тлехугов бардыла. Ол да себеплик этген болур 3:0 эсеп бла хорлагъанларына. Анга судьяла ишлерин тап бардырмагъанларыны хатасы да жетген болур, баям. Ала пенальти берирча бузукълукъ этгенде да «кёрмей» къоя эдиле. Аллай судьялыкъгъа футболгъа къараргъа келгенле окъуна тёзалмай майданнга чыкъгъанда, милиционерле аланы кючден тыйгъан эдиле.

Табугентчиле «Эталонну» къабакъ эшиклерине бир ненча кере жууукълашып, тонгу алагъа ётдюралмагъандыла. «Логовазны» тренери Атабийланы Алий алыкъа иги сынаулары болмагъан футболчуланы чыгъарып кюрешеди оюнгга, алай ол хайыр бермегенди - «Эталон» КъМР-ни чемпиону болгъанды.

Оюнну юсюнден кёз къарамын айта, «Логоваз» команданы капитаны Къужонланы Ахмат былай дегенди:

-Алада сынаулары болгъан, бизде уа жаш футболистле ойнагъандыла. Анга да къарамай, тюбешиу сейирлик ётгенди. Кубокну алыргъа биз экинчи кере кюрешебиз. Мындан арысында, бютюн къаты ойнап, къараучуланы къууандырыр муратлыбыз.

Оюн бошалгъандан сора эки командагъа да кубокланы, майдалланы, грамоталаны да республиканы спорт эм туризм министри Аслан Афаунов бергенди.

МАМАЙЛАНЫ Алий.

Табугентни «Логоваз» футбол командасы.

Аслан Афаунов «Эталонну» футболчуларын саугъалайды.

Оюнну къыстау кезиую.

УВД билдиреди

Аманлыкъчыла ачыкъланадыла

2009 жылда 24-чю июльда УВД-ны дежурный бёлюмюне сёлешген нальчикчи белгили болмагъан адам, аны багъасы 367000 сом болгъан «Лада приора седан» автомашинасын жашырын алып кетгенини юсюнден айтханды. Анга кёре уголовный иш ачылгъанды, тинтиу ишле бардырыладыла.

25-чи июльда 1959 жылда тууган Б. гражданка, милициягъа сёлешип, шахарны ара орамларыны биринде ол танымагъан адам аны алтын сынжырын урлагъанын, анга 3000 сом заран тюшюргенин айтханды. Излеу-тинтиу ишле къолгъа терк алынгнганы хайырындан уголовный розыск бёлюмюню къуллукъчулары аманлыкъчы ким болгъанын тохташдырыргъандыла. Ол эндиге дери да тутмакълыкъ сынагъан, 1980 жылда тууган нальчикчиди.

Нальчикде жашагъан тиширыу ол танымагъан адам 26-чы июльда аны «Нокия-6300» сотовый телефонун эм жашарны ара орамларыны биринде жашыны «Трек-4500» велосипедин зор бла алып кетгенин юсюнден тарыкъгъанды. Алай бла тиширеыну юйюрюне 27800 сом заран тюшгенди. Ол аманлыкъны этген ким болгъанын тохташдырыуну шарт мадарлары этиледиле.

28-чи июльда уа 1968 жылда тууган С. (ол Нальчикде базарланы биринде предпринимательди) белгили болмагъан адамла кече базарда, аны тюкенини къабыргъасын оюп, ичине киргенлерини, сейфни бузуп, 2 миллион 150 минг сомун, аны бла бирге конфетлерин, къалачларын эм тютюнлерин урлагъанларын билдиргенди. Излеу иш къолгъа терк алынып, уручуна кимле болгъанлары тохташдырылгъанды.

Аланы бири 1982 жылда тууганды, нальчикчиди, экинчиси 1980 жылда тууганды, Урван районда жашайды. Эки киши да базарда къалаурладыла. Нальчикде УВД-ны следствие управлениясы алагъа уголовный ише ачханды, соруу эте турады.

Алгъышлау

Ыспасха, бюсюреуге да тийишли

Биз Туменланы Хадисни жашы Мурадинни 60-жыллыкъ юбилейи бла алгъышлайбыз. Ол кёп жылланы тюрлю-тюрлю уллу къуллукълада бетжарыкълы урунгганды, адамлыкъ ышанлагъа къртичи болгъанлай жашагъанды, адеби-къылыгъы, намысы бла халкъдан ыспас, бюсюреу тапханды, биргесине ишлегенлеге кесин сюйдюргенди.

Биз, тенглери, Тумен улу мындан ары да саулукъну, узакъ ёмюрлю да болурун сюебиз.

Тенглерини къууму.

УЧРЕДИТЕЛЬЛЕ:КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИ БЛА ПРАВИТЕЛЬСТВОСУ

Баш редактор
АТТАЛАНЫ Жамал

РЕДКОЛЛЕГИЯ:
АЛИКАЛАНЫ Владимир, АППАЙЛАНЫ Музафар (баш редакторну орунбасары), БЕППАЙЛАНЫ Муталип (баш редакторну орунбасары), БИТТИРЛАНЫ Аминат, ТЕКУЛАНЫ Хауа, ТОКУМАЛАНЫ Хусейн, ТОКЪУЛУЛАНЫ Борис (жууаплы секретарь).

ТЕЛЕФОНЛА:
Редакторну приёмныйи - 42-63-01. Баш редакторну орунбасарлары - 42-38-21, 47-26-22. Жууаплы секретарь -42-66-85.
Секретариат - 40-93-62. Корректора - 42-63-52

РЕДАКЦИЯНЫ БЁЛЮМЛЕРИ:
Жамаат-политика жашауну бёлюмю- 42-67-68, 42-24-02.
Экономиканы бёлюмю - 42-66-73.
Культураны бёлюмю - 42-75-82.
Социальный политиканы бёлюмю - 42-66-76, 47-27-59.
Жангылыкъланы бла спортну бёлюмю - 47-26-39, 42-66-71 .
Письмоланы, рекламаланы эм билдириулени бёлюмю - 42-37-94.
Тилманчланы бёлюмю-47-31-28. Сурат алыучу бёлюм - 42-68-72.
Бухгалтерия - 42-30-87
Оператора -47-26-28, 42-39-65.

Редакция авторла бла кыгъыт жюрютмейди. Къоз жазмалагъа рецензия этилмейди эм ала артха къайтарылмайдыла.
Газетде басмаланнган материаллада айтылгъан оюмла редакцияны оюму бла келишмезге боллукъдула. Алада айтылгъан хар зат ючюн, Россей Федерациясны басманы юсюнден Законуна тийишлиликде, материаллана авторлары кеслери жууаплыдыла.
Редакция авторладан 400 газет тизгинден (машинка бла жазылгъан 5-6 бет) кёпюю алмайды.
Газет Басманы эм асламлы информацияны эркинликлерин къоруулау жаны бла Къабарты-Малкъар регион инспекцияда 1994 жылда 14-чю июньда регистрация этилгенди.
Регистрация номер —И-0066. Индекс - 51532

Газетни басмагъа КъМР-ни Информация коммуникацияла, жамаат биригиулени эм жаш тёлюню ишлери жаны бла министерствосуну компьютер службасы хазыр этгенди.
Газет 1905 жылда Революция атлы республикалы полиграфкомбинатда басмаланнганды, Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 33
Газетлени иелерине тапдырыу ючюн КъМР-ни почта связыны федеральный Управлениясы жууаплыды.
Телефонла: 42-06-51, 42-19-97
Газетлени розницагъа сатыу ючюн КъМР-ни "Роспечать" акционер обществосу жууаплыды.
Телефон: 42-69-34

Номерге графикге кёре 19 сагъатда къол салынады. 21.00 сагъатда къол салынгганды.
ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЪАРГЪАНЛА:
Османланы Айшат - дежурный редактор; Гайыланы Рита - жууаплы секретарьны орунбасары; Зезаланы Лида (3,4-чю бетле), Ахматланы Шахида (1, 2-чи бетле) - корректорла.
Тиражы 3850 экз. Заказ № 2430

РЕДАКЦИЯНЫ АДРЕСИ:
360000, Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 5